

ХРОНІКА**АКАДЕМІЯ ПАМ'ЯТІ ЯРОСЛАВА ДАШКЕВИЧА (25.02.2011)**

25 лютого 2010 р. не стало видатного українського історика Ярослава Романовича Дашкевича. Енциклопедичні знання, широка ерудиція, природня, а не удавана інтелігентність, знання іноземних мов (зокрема, і таких як кіпчакська та старосєврейська) робили його однією з найбільш знакових постатей вітчизняної гуманітаристики кількох останніх десятиріч. Коло наукових інтересів Ярослава Дашкевича не може не вражати: археографія, архівістика, джерелознавство, історична географія, картографія, вірменістика, полоністика, орієнталістика. Від багатьох своїх сучасників його відрізняли наявність принципової громадської позиції, патріотизму, наукового сумління.

Життєвий шлях вченого не був легким. Народився Ярослав Дашкевич 13 грудня 1926 р. у Львові. Батьки його походили зі священницьких родів, але, беручи участь у визвольних змаганнях, уславились на військовій ниві. Батько - Роман Дашкевич (1892-1975) - командир артилерії окремого корпусу УСС, генерал-хорунжий війська УНР, мати - Олена Степанів (1892-1963) - хорунжа УГА. Вищу освіту майбутній вчений здобув у Львівському університеті на філологічному факультеті за спеціальністю "українська мова та література". Паралельно з навчанням юнак працював бібліотекарем. У 1946 р. побачила світ його перша друкована праця "Словник псевдонімів, криптонімів, криптограм: (Спроба системи)", яку незабаром знищили. Одразу ж по закінченню університету у 1949 р. Ярослава Дашкевича заарештували за "антисоветчину" і засудили до десяти років виправно-трудоих таборів, з яких він вийшов у 1956 р. Протягом майже 35 років його звільняли з роботи під надуманими причинами, через що Ярослав Дашкевич ставав вимушено безробітним, потім знаходив нове місце, звідки знов мусив іти і т.д. Але несприятливі умови не зупинили молодого вченого. У 1963 р. він захистив в Інституті історії Академії наук Вірменської РСР кандидатську дисертацію "Вірменські колонії на Україні в джерелах та літературі XV-XIX ст.". Його наукові здобутки почали отримувати визнання як за кордоном, так і в середині країни: членство у Міжнародній асоціації істориків паперу (1974 р.), Географічному товаристві СРСР (1986 р.), Російському палестинському товаристві (1986 р.), Радянській соціологічній асоціації (1989 р.). Але офіційно реабілітували вченого тільки у 1995 р.

Здобуття Україною незалежності нарешті поклало край поневірянню Ярослава Дашкевича. З 1992 р. він очолив Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського. У 1994 р. Ярослав Дашкевич виголосив концептуальну доповідь "Стан і напрями джерелознавчих та історичних досліджень історії України (друга половина XIX-XX ст.)", за яку отримав ступінь доктора історичних наук. На базі Львівського відділення він підготував цілу плеяду відомих сьогодні вчених: Мирона Капраля, Ярослава Федорука, Ігоря Скочиляса, Андрія Гречила та ін. Прекрасна нагода слухати лекції видатного вченого випала львівським студентам, коли Ярослав Дашкевич почав викладати у Львівському національному університеті ім. Івана Франка.

Ярослав Дашкевич до останнього не полишав плідно працювати: відрядження, участь у численних конференціях, архівні пошуки, написання власних досліджень, членство у редакційних колегіях, керівництво науковими роботами, присутність на захистах докторських та кандидатських дисертацій тощо. Діяльність вченого була відзначена медалями Михайла Грушевського Наукового товариства ім. Тараса Шевченка (1994 р.) та "80 років НАН України" (1998), орденами "За заслуги" III ступеню

(1997 р.), Св. Саака і Св. Месропа (Вірменія, 1998 р.), Ярослава Мудрого II ступеню (2006 р.), почесними званнями “Галицький лицар” (2000 р.), “Заслужений діяч науки і техніки України” (2001 р.) та ін.

25 лютого 2011 р. Інститутом української історіографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України було проведено Академію пам'яті Ярослава Дашкевича. На жаль, далеко не всі із запрошених знайшли час відвідати цей захід. Відкрилося засідання промовою Ігоря Гирича “Ярослав Дашкевич як історик-концептуаліст”. У своєму виступі відомий історик зазначив, що проблеми української минувшини розроблялися багатьма вченими, але знаковими серед них є прізвища Пантелеймона Куліша, Михайла Максимовича, Володимира Антоновича, Михайла Грушевського, Ярослава Дашкевича, тому що у своїх працях вони, перш за все, давали матеріал для формування нації. Зокрема, Ігор Гирич виокремив основні думки Ярослава Дашкевича з приводу схеми української історії та її завдань:

- неперервність існування української державної традиції;
- спадщина Київської Русі належить до української історії;
- українських гетьманів слід вважати самостійниками, не дивлячись на те, що вони проводили різну політику;
- право українців на національно-визвольну війну;
- дивитись на визвольні змагання 1917-1921 рр. як на війну між Росією і Україною, в результаті якої територія нашої держави була окупована;
- українізацію 1920-х років розглядати як свідому політичну провокацію, метою якої було виявити якомога більше прихильників української державності і в подальшому їх знищити;
- неправомірність використання для України терміну “Велика Вітчизняна війна”, натомість доцільно “Друга світова”;
- відсутність національної держави зумовила майже всі основні проблеми у сфері політики, науки та культури;
- побудова міжетнічних взаємин на основі поваги неукраїнських етносів до України та її культури;
- українська історична наука мусить звільнитися від духовної залежності від Росії;
- національні пріоритети в історіографії, підручники з історії мають бути написані з національних позицій.

Наступний виступаючий, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, доктор історичних наук Ярослав Калакура, звернувся до історіософії Ярослава Дашкевича. Він зазначив, що вчений не любив терміну “історіософія”, але все-таки був історіософом. У промові Ярослава Степановича пролунало багато самокритичних зауважень, зокрема він наголосив на тому, що певний час був істориком радянської системи. За його словами, саме вплив Ярослава Дашкевича допоміг (як і багатьом іншим) визволитися з цих тенет і перейти на національні позиції. Ставлення до Михайла Грушевського стало при цьому своєрідним вододілом між істориками і поборниками радянського режиму. Ярослав Дашкевич також наголошував на важливій ролі українського націоналізму, без якого не буде й не може бути української держави.

Заступник директора Інституту історії НАН України, доктор історичних наук Станіслав Кульчицький вказав на наявність багато спільного між постатями Ярослава Дашкевича та Івана Лисяка-Рудницького. Також він розповів, як складалася співпраця Ярослава Дашкевича з редакцією “Української історичної енциклопедії” (ЕІУ). Ярослав Романович погодився спочатку на написання ряду статей для енциклопедії, але редакційна політика викликала у нього побоювання, що ЕІУ “не дасть об'єктивного

висвітлення”, і він повернув аванс, відмовившись брати участь у виданні. Зрештою Станіславу Кульчицькому таки вдалося його умовити написати дві статті: “Вірменські колонії в Україні” та “Кримські татари”.

Доктор історичних наук Сергій Білокінь проаналізував науковий шлях Ярослава Дашкевича. Зокрема, він вказав на те, що звернення Ярослава Дашкевича до вірменистичних та орієнталістичних студій слід вважати вимушеним кроком, продиктованим потребою здобути позиції в офіційній науці. Справжнім розквітом його творчих сил стали роки незалежності України, коли Ярослав Дашкевич отримав змогу вільно писати на теми з історії України.

Учень Ярослава Дашкевича, доктор історичних наук Ігор Скочилиас у своєму виступі “Ярослав Дашкевич і львівське наукове середовище” окреслив цілий ряд установ, через які місцева інтелектуальна еліта відчувала вплив його вчителя: Наукове товариство ім. Шевченка, Львівський національний університет ім. Івана Франка (у якому Ярослав Дашкевич створив і очолив кафедру сходознавства), Музей історії релігії (у якому з ініціативи Ярослава Романовича почали проводити щорічні конференції “Історія релігій в Україні”), Інститут українознавства. Але найважливішою серед них було Львівське відділення Інституту української археографії і джерелознавства ім. М.С.Грушевського. Формуючи цю наукову інституцію, Ярослав Дашкевич зробив ставку на молоде покоління, з якого виростив цілу генерацію істориків.

Доктор історичних наук Віктор Крюков змалював роль Ярослава Дашкевича та Вольфа Бейліса у розробці концепції зводу арабських джерел IX-XI ст. до історії України.

Микола Жарких у своєму виступі “Ярослав Дашкевич і українознавчий клуб “Спадщина” відзначив, що Ярослав Дашкевич був прекрасним лектором, видатним популяризатором історії України. Найбільш яскравою стала його промова на вечорі, присвяченому Михайлу Грушевському 5 грудня 1988 р. Тоді була організована дискусія між Сергієм Білоконем та Ярославом Дашкевичем з одного боку та Віталієм Сарбеєм та Ремом Симоненко - з іншого. Саме виступ Ярослава Романовича переконав аудиторію у безпідставності закидів на адресу Михайла Грушевського.

Палку промову виголосив професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, доктор історичних наук Василь Ульяновський. Він наголосив на тому, що інтелектуали живуть доти, доки користуються їхніми дослідженнями. Своїми працями, промовами, зрештою життям Ярослав Дашкевич вчив не боятися мати правду, подаючи приклад моральності науковця.

На засіданні виступила також директор видавництва “Темпора” Юлія Олійник, яка згадала про те, як глибоко вразила Ярослава Дашкевича справа з викраденням листів Михайла Грушевського із Львівського архіву.

Слід зазначити, що паралельно із київським заходом, пам’ять Ярослава Дашкевича вшанували й у Львові. У конференц-залі Наукового товариства ім. Шевченка виступили Франк Сисин (Канада), Геворк Бардакчян, Ірина Калинець, Андрій Содомора та інші.

Тоді ж на Академії пам’яті Ярослава Дашкевича частину свого виступу Ігор Гирич присвятив презентації видання “Ярослав Дашкевич. “Учи неложними устами сказати правду”: історична есеїстика”, спеціально підготовленого Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України до річниці з дня смерті історика. Протягом дуже стислого терміну (чотири місяці) була проведена величезна робота із зібрання публікацій, передмов, виступів на конференціях Ярослава Дашкевича. Загалом упорядники проглянули майже 250 статей. Серед них вони відібрали 59 найбільш повних публікацій за 1989-2008 рр. При цьому було вирішено тексти інтерв’ю не включати до видання. Розвідка “Як Московія привласнила історію

Київської Русі” побачила світ вперше. Відібрані матеріали умовно розподілили за трьома рубриками: “Ключові проблеми української історії”, “Наука та історична пам’ять” та “Ідеологія, національні відносини”. Прикро, що переважна більшість проблем українського державотворення та науки, на які вказував Ярослав Дашкевич, не тільки не втратила своєї актуальності, але навпаки набуває сильнішого звучання. Видання також містить бібліографічний та фото- додатки.

На захисті докторської дисертації Сергія Білоконя Ярослав Дашкевич запитав його, чи вважає він своє дослідження правдивим. Беручи до рук історичну есеїстику Ярослава Дашкевича, читач може бути упевненим, що тримає правдиву книгу.

СТАРИКОВ Г.М.

ХРОНІКА ЖИТТЯ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2 лютого 2011 р. з нагоди 150-річчя від дня народження відомого вченого у галузі лісівництва В.Д.Огієвського (1861-1921) у читальному залі Державного архіву Сумської області відкрилася фото- і документальна виставка. На ній демонструвалися документи про життєвий шлях вченого, його дослідницьку роботу, закордонні наукові відрядження, сімейні фотографії.

Відомо, що батьки В.Д.Огієвського, які жили у м.Кролевець, мали дружні стосунки з Т.Г.Шевченком. На території Сумщини знаходиться рукотворна ділянка лісу, закладена вченим. Згодом вона стала центром лісового заказника загальнодержавного значення “Великий бір”. Тут висаджено понад 200 географічних варіантів сосни звичайної. Деяким із них уже більше 100 років.

* * *

4 березня у читальному залі ДАСО була відкрита фотодокументальна виставка, присвячена 150-річчю від дня смерті Т.Г.Шевченка. Експозиція знайомить з документами про вшанування пам’яті поета на Сумщині у ХХ ст.: звернення громадськості щодо увічнення пам’яті Т.Г.Шевченка, оголошення в газетах, постанови місцевої влади з відзначення Шевченківських днів, приурочених до дня народження, роковин смерті поета та перепоховання його тіла в Україні.

* * *

10 березня 2011 р. у Державному архіві Сумської області відбулося розширене засідання колегії, присвячене підсумкам роботи архівних установ області у 2010 р. та планам на 2011 р.

У засіданні взяли участь голова Державної архівної служби України О.П.Гінзбург, директор ДАСО В.В.Артюх, начальник організаційного відділу Сумської облдержадміністрації О.П.Богатир, члени колегії, співробітники обласного архіву, начальники архівних відділів райдержадміністрацій та міських рад, керівники трудових архівів.

У своєму виступі О.П.Гінзбург наголосила на необхідності усунення недоліків, виявлених у діяльності Державного архіву Сумської області, продовження комплектування державних архівних установ документами НАФ та завершення формування мережі трудових архівів в області, зауважила на необхідності збереження штатної чисельності архівістів при здійсненні адміністративної реформи.

ГОНЧАРОВА І.Є.